

Міжнародне право

УДК 351.741.078(44)

Беззубов Д.О.,

канд. юрид. наук, доктор філософії, зав. кафедри правознавства
Київського професійно-педагогічного коледжу ім. А. Макаренка

Напрями забезпечення безпеки в діяльності поліції Франції

У статті проаналізовано діяльність поліції Франції щодо забезпечення громадської та суспільної безпеки як основного завдання діяльності поліції. Розкрито формування компетентнісного підходу до функціонування посадових осіб поліції Франції, розкрито підходи до формування компетенцій під час навчання. Визначено структуру окремих видів компетенцій за напрямками діяльності поліції Франції. Окреслено можливості імплементації досвіду поліції Франції у діяльність органів внутрішніх справ України та сучасне законодавство України.

Ключові слова: громадська та суспільна безпека, поліція, діяльність, компетенція, поліція Франції, імплементація досвіду, органи внутрішніх справ України.

Наприкінці ХХ ст. Україна стала на шлях побудови демократичної, правової держави і цивільного суспільства. Відбуваються процеси створення постсоціалістичної державності, докорінних змін у всіх сферах суспільного життя, змін, що торкнулися всіх інститутів Російської держави.

Змінюється суспільство, функції держави, а, отже, змінюються і функції правоохоронних органів. Створення нової системи безпеки припускає суспільне єднання в неприйнятті ксенофобії, насильства і того, що живить ідеологію тероризму. Практичне вирішення завдань, що стоять перед сучасною державою, неможливе без глибокого і всебічного, науково обґрунтованого осмислення суті і кардинальних тенденцій розвитку основоположних інститутів держави. До проблем управління державою належить також і особливе місце в ній органів внутрішніх справ.

Процес інтеграції органів внутрішніх справ України в міжнародне співтовариство правоохоронних органів вимагає широкого ознайомлення з теорією і практикою організації і діяльності поліцейських відомств зарубіжних країн, оскільки поліція – один з найдавніших і невід'ємних компонентів світової цивілізації, що відіграє головну роль у забезпеченні внутрішньої безпеки будь-якої країни. Через це необхідне теоретичне осмислення інституту поліції і її діяльності через призму «...сучасної правової держави з конституційним закріпленням невідчужуваних прав і свобод людини, розділенням властей».

На поліцію, як одну з найважливіших складових державного механізму, покладається виконання багатьох функцій, у тому числі і забезпечення права, свобод і законних інтересів громадян, охорона громадського порядку і боротьба із злочинністю [1, с. 13].

Роль органів поліції у державах тоталітарних, правових чи демократичних різна. У цьому контексті в юридичній літературі розглядається поняття апарату держави і його матеріальних додатків. Згідно з цією точкою зору державний апарат і його матеріальні додатки як самостійна ланка (у тому числі і поліція) становлять механізм держави [2, с.56]. Проте це швидше за все відноситься до механізму тоталітарної держави, де завдання поліції полягають, перш за все, у використанні репресивних форм діяльності при реалізації волі держави.

У правовій, демократичній державі органи поліції виступають в іншій якості. Репресивні та каральні функції, здебільшого поступаються місцем завданням забезпечення право-

порядку і суспільної безпеки, профілактики і контролю над злочинністю, надання широкого спектру соціальних послуг населенню.

Через це органами поліції вирішуються також найважливіші завдання професійної соціалізації, підвищення рівня правосвідомості і професійної культури своїх співробітників. Тому вивчення організації і діяльності поліції такої демократичної держави як Франція має не тільки теоретичне, а й практичне значення в плані впровадження в діяльність органів внутрішніх справ України сучасних форм і методів правоохоронної діяльності.

Слід відзначити, що в радянській юридичній науці дослідження суті буржуазної держави, його функцій, форм і механізму здійснювалося на основі класового підходу і зводилося до критики як держави в цілому, так і його правоохоронних органів, у тому числі і поліції. Зверталася особлива увага на нібито постійне поглиблення прірви між інтересами правлячої верхівки і народом, таке, що приводить до різних форм соціальних конфліктів, в яких поліція, будучи опорою існуючих режимів, виступала як репресивний, каральний орган [3, с.78].

Систематизація типології поліцейської діяльності по забезпеченню безпеки і визначення функцій поліції вимагають, на нашу думку, вивчення процесу організаційного і правового становлення поліцейських органів різних країн на основі аналізу різних форм державного пристрою.

Виходячи з того, що поліція є однією із основних ланок механізму держави, необхідно розглянути напрями поліцейської діяльності, що забезпечують захист існуючого державного ладу і безпеку як держави в цілому, так і окремих його громадян.

Дослідження практики правового забезпечення поліцейської діяльності в різних країнах, теоретичні основи визначення компетенції поліції і рівень її відносної самостійності в рамках механізму держави необхідні для розгляду її місця і ролі в сучасному суспільстві і державі.

В основу статті покладені наукові праці вітчизняних вчених-правознавців: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, В.В. Богущького, В.І. Бордюнюка, І.Л. Бородіна, А.С. Василюєва, І.П. Голосніченка, В.М. Горшенєва, В.О. Заросила, І.О. Іерусалімової, Р.А. Калюжного, Л.В. Ковалюка, А.М. Колодія, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, В.В. Копейчикова, О.Л. Копиленка, В.І. Курила, які зробили величезний внесок в юридичну теорію і практику у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Важливим є не тільки дослідження існуючих організаційних та функціональних моделей поліцейських відомств, а й виявлення основних закономірностей і тенденцій розвитку поліцейської діяльності, а так само шляхів підвищення її ефективності.

Методологічною і теоретичною основою цієї статті є законодавство і інститути механізму, а також праці, що стосуються суті поліції, форм і методів поліцейської діяльності у Франції [4].

Враховуючи загальнотеоретичний аспект цього дослідження, ми використовували загальнонаукові методи пізнання, а також аналізували конституційне і поточне законодавство Франції, яким регламентується діяльність поліції.

Теоретичними джерелами цієї статті стали праці як вітчизняних, так і зарубіжних правознавців, філософів, соціологів, психологів, а так само дослідників поліції («поліцейстів»).

Наукова новизна статті полягає у виробленні нового авторського підходу до оцінки діяльності поліції Франції як самостійного державно-правового механізму регулювання специфічних суспільних відносин, що виникають у сфері охорони громадського порядку і безпеки населення. Основні положення, якими керувалися, виконуючи аналіз діяльності по забезпеченню безпеки поліції Франції, такі:

1. Сучасна концепція демократичної правової держави виходить з положення про державу-гарант, особливість якої полягає в тому, що воно не тільки декларує загальнолюдські цінності, прав і свободи особи, а й проводить заходи після їх реального втілення в життя. Поліція у цьому випадку виступає одним з найважливіших інструментів (засобів) держави в забезпеченні подібних гарантій. Унікальність діяльності поліції полягає в тому, що, будучи частиною державного механізму реалізації державних інтересів і державної політики, вона є найбільш емним за обсягом виконуваних правоохоронних функцій, інститутом забезпечення гарантій, прав і свобод громадян.

2. Поліція і її діяльність є складним державно-правовим і соціальним інститутом, що історично змінюється. Структурно-функціональні зміни поліції обумовлені постійно змінними умовами суспільного життя. У зв'язку з цим суть поліцейської діяльності визначається, насамперед, формою пристрою державної влади, завданнями, що стоять перед конкретною державою, і діючим політичним режимом.

3. Поліцейська діяльність у сучасній демократичній державі визначається, на нашу думку, двома основними моделями її організації: континентально-європейською і англо-саксонською (британською). Перша модель характеризується жорстким централізованим управлінням поліцейськими відомствами з боку держави, владною «вертикаллю» і широким об'ємом повноважень поліції. До цієї групи входять Австрія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція. Друга (британська) модель відрізняється децентралізацією управління, владною «горизонталлю», підвищенням рівня повноважень місцевих органів влади і меншими за обсягом поліцейськими функціями. До цієї моделі відноситься поліція Великобританії і США. Кожна з представлених моделей володіє власними правовими рамками, визначуваними відмінностями між двома найбільш розвинутими правовими системами – романо-германською і англо-саксонською.

4. Виходячи з компетенції і вирішуваних завдань, поліцію у зарубіжних демократичних країнах можна підрозділяти також на «комунальну», до функції якої входить надання різного роду соціальних послуг, і «оперативну» (власне правоохоронну), до завдань якої входять попередження і боротьба з протиправними діяннями. Разом з цим, поліцейській діяльності в сучасному демократичному суспільстві і державі притаманні інституційні, функціональні та соціальні ознаки дуалізму. Відносна самостійність поліції у механізмі сучасної держави пов'язана з реалізацією в її діяльності «поліцейського розсуду».

5. Специфіка діяльності поліції зумовлює організацію і здійснення відповідного суспільного і державного контролю за її діяльністю. При цьому за умов демократичної держави найефективнішими є соціальні форми контролю. Поліція виступає як галузева підсистема прямого і зворотного зв'язку в інформаційних відносинах «суспільство–держава». Особлива увага в цьому контексті приділяється відповідній професійній підготовці кадрів, в основі якої лежать загальні принципи і технології висококваліфікованого менеджменту.

6. На основі вивчення форм і методів діяльності поліції зарубіжних демократичних держав зроблений висновок, що вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ України нерозривно пов'язане із використанням позитивного досвіду роботи поліції цих країн, у тому числі із навчання та підготовки кадрів. Зміцнення взаємодії органів внутрішніх справ України з поліцейськими відомствами також сприятиме боротьбі з транснаціональною злочинністю і міжнародним тероризмом.

У діяльності поліції Франції особлива увага в рамках безпеки приділяється особистій безпеці співробітників поліції. Враховуючи досвід інших країн, основним і особливим підходом до забезпечення безпеки визначений компетентнісний підхід при підготовці співробітників поліції. Поліція Франції особливу увагу приділяє первинній підготовці поліцейських, в основі якої лежить навчання техніки безпеки і безпечної поведінки. Становленню системи професійної підготовки національної поліції передували події як політичного, так і економічного характеру. Високе зростання злочинності, невмотивована агресія громадян, тероризм, а також підвищені вимоги у забезпеченні безпеки пред'являє як до органів влади, так і до органів поліції багатьох країн шукати ефективніші методи підготовки співробітників поліції.

«Компетентнісний підхід — це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу і оцінки освітніх результатів» [5, с.14]. Основою положим у застосуванні і впровадженні компетентнісного підходу є якісний кадровий склад. «Уявлення про те, що особовий склад поліції є головним ресурсом її розвитку, знайшло відображення в офіційній позиції керівництва практично всіх держав. Потреба у вдосконаленні системи професійної підготовки співробітників для органів внутрішніх справ Росії актуалізує вивчення досвіду інших країн» [6, с.23].

Франція однією з перших в Європі приступила до створення поліцейських навчаль-

них закладів, проте, важливість розвитку системи підготовки кадрів поліції, за визнанням фахівців, була усвідомлена досить пізно [7]. «Професія поліцейського вимоглива і різноманітна. Поліцейський працює для населення не тільки вдень і вночі, а й навіть у вихідні дні. Поліцейський спостерігає за дотриманням законності, забезпечує безпеку, порядок і спокій громадян. Поліцейські співробітничать з населенням, дуже часто вони першими втручаються у події, що трапляються. Поліцейські здійснюють патруль, ідентифікують осіб і припускають їх участь у злочинах і правопорушеннях, проводять розслідування, проводять арешти, виступають у суді як свідки. Вони інформують і попереджають населення» [8, с.12].

У рамках реформи найважливішим етапом стало виявлення посадових компетенцій випускника спеціального навчального закладу, а саме – Вищої національної поліцейської школи Франції — Direction generale de la Police nationale Ecole nationale supérieure de la Police ENSP. Цей навчальний заклад здійснює первинну підготовку комісарів поліції. Робота по виявленню компетенції розпочалася в 2003 р., а через два роки був складений орієнтовний перелік посадових компетенцій, пізніше почала функціонувати спеціальна експертна комісія, яка класифікувала і ранжирувала компетенції [4].

Основними напрямками діяльності національної поліції і Вищої національної поліцейської школи Франції стала формалізація компетенції, соціально очікуваних від комісара поліції. Проведений аналіз службової діяльності комісарів поліції зробив ставку на поєднання теоретичної освіти і практики, оптимізації процесу первинної освіти комісарів поліції, а саме актуалізація цілей навчання і професіоналізація, діагностика професійних компетенцій. Поняття компетенцій нерозривно пов'язане з діяльністю, досягненнями, результатами.

Таким чином, було виділено вісім головних компетенцій, які відповідають основним напрямкам діяльності:

1. Керівництво управлінням суспільної безпеки департаменту: позиція — компетенція, соціально очікувана від комісара поліції, який відповідає за напрям суспільній безпеці Департаменту. Поставлене завдання: забезпечити ефективну безперервність дій в управлінні суспільної безпеки Департаменту, знизити рівень злочинності, підтримувати законність і порядок на території.

Компетенція 1: забезпечити організаційні умови для оптимальної роботи суспільної безпеки Департаменту, скорочення рівня злочинності шляхом підсумовування людських, матеріально-технічних і фінансових ресурсів на прилеглий території.

Компетенція 2: контролювати діяльність напряму суспільної безпеки Департаменту, ухвалювати рішення необхідні для регулювання і ефективної діяльності.

2. Керівництво службами територіальної безпеки або міською поліцією, що забезпечують охорону громадського порядку і безпеку дорожнього руху: позиція – компетенція, соціально очікувана від комісара поліції, що відповідає за службу і підтверджує місію міської поліції, такого, що забезпечує охорону громадського порядку і безпеку дорожнього руху. До поставлених завдань належить максимальне функціонування і єдність служби громадського порядку і служби безпеки дорожнього руху, забезпечувати безперервні і скоординовані дії з попередження, профілактики і забезпечувати покарання злочинців.

Компетенція 1: оптимізувати функціональну згуртованість служби суспільної безпеки на прилеглий території, запобігати, попереджати порушення, контролювати дорожній рух.

Компетенція 2: керувати службою суспільної безпеки, підвищувати ефективність діяльності, регулювати процес і оцінювати результативність.

3. Забезпечення організації роботи слідчих підрозділів у системі суспільної безпеки департаменту: позиція – компетенція, соціально очікувана від комісара поліції, який відповідає за службу судових розслідувань у суспільній безпеці Департаменту. Поставлене завдання: організація ефективної синергії ресурсів, забезпечення оптимальних скоординованих дій з надання послуг судового розслідування у системі суспільної безпеки, збільшення числа ідентифікацій між арештами злочинців і злочинів.

Компетенція 1: організувати ставку в дієвому злитті засобів, визначаючи оптимальне розгортання діяльності служби судових розслідувань у суспільній безпеці Департаменту, збільшити кількість ідентифікацій і запитів, злочинів, що зробили, і правопорушення.

Компетенція 2: оптимізувати ефективність продукції служби судових розслідувань, проводити аналіз злочинності, оцінювати технічний процес розслідувань, забезпечувати гарантії, що відповідають нормам юридичного судочинства.

Про об'єктивність компетентнісного підходу і розстановки кадрів на місцях за профілем посад засвідчують результати анкетування випускників Вищої національної школи поліції Франції. Ці результати анкетування комісарів поліції через рік після закінчення школи вказують на високі показники діяльності комісарів поліції [9].

З викладеного доходимо висновку, що в рамках реформування і підвищення безпеки професійної освіти і підготовки комісарів поліції у Вищій національній поліцейській школі Франції був упроваджений компетентнісний підхід, який визначає базу безпеки поліцейської діяльності у Франції.

Література:

1. Горшенева И.А. Полиция и политика: Унификация законодательства, борьба с преступностью в условиях Союзного государства: Материалы международной научно-практической конференции (19 октября 2000 г., г. Смоленск: РАЮН, ЮИ МВД России, Смоленск: Универсум, Мн.: Академия МВД Республики Беларусь, 2001. — 300 с.
2. Горшенева И.А. Некоторые направления развития полицейской деятельности на современном этапе (из опыта западной полицистики): Материалы научно-практической конференции (15-16 мая 2001г., г. Смоленск). Вып. II / под общей редакцией А.А. Стрельникова — Смоленск: Смоленский регион ИРА, 2001.- 248 с.
3. Горшенева И.А. Некоторые аспекты взаимодействия органов полиции со средствами массовой информации — М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2002.
4. Административное право ГДР: Пер. с нем. канд. юрид. наук Е. И. Колюшина / под ред. и со вступ. статьей докт. юрид. наук Б. М. Лазарева. — М.: Прогресс, 1983. — 432 с.
5. Административное право зарубежных стран: Учебное пособ. / под ред. проф. А.Н. Козырина. — М.: Изд-во «СПАРК», 1996. — 229 с.
6. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия: Некоторые тенденции мирового правового развития — надежда и драма современной эпохи/ С. С. Алексеев. — М.: Статут, 2000. — 256 с.
7. Алехин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации: учеб. / под ред. А. П. Алехина. — М.: Зерцало-М, 2003. — 608 с.
8. Андреевский И. Е. Полицейское право. Соч. в 2-х т. — СПб.: Правда, 1876. — 264 с.
9. Klockars C.B. The Idea of Police (Law and criminal justice series; v. 3). — Sage Publications Beverly Hills, London, New Delhi, 1985. — P. 9-12.

Беззубов Д.А., канд. юрид. наук, докт. философии, зав. кафедры правоведения Киевского профессионально-педагогического колледжа им. А. Макаренко

Направления обеспечения безопасности в деятельности полиции Франции. В статье проанализирована деятельность полиции Франции относительно обеспечения публичной и общественной безопасности как основного вида деятельности полиции. Раскрыто формирование компетентностного подхода к функционированию должностных лиц полиции Франции, раскрыты подходы к формированию компетенций во время обучения. Определены структуры компетенций по направлениям деятельности полиции Франции. Очерчены возможности имплементации опыта полиции Франции в деятельность органов внутренних дел Украины и современное законодательство Украины.

Ключевые слова: общественная безопасность, полиция, деятельность, компетенция, полиция Франции, имплементация опыта, органы внутренних дел Украины.

Bezzubov D.A., Candidate of Juridical Sciences, Ph.D, Head of Law Department of Kiev Professional College of Education named after A. Makarenko

Directions of the police security maintenance in France. The police activity in relation to the French social security and public safety as the main task of the police is analyzed in the article. The formation of competent approach to the functioning of the police officers in France as well as the approaches to the formation of competencies during training are disclosed. The framework of competency on the directions of police activity in France is determined. The opportunities of police experience of France and its implementation in the activities of the Internal Affairs of Ukraine and the current legislation of Ukraine are outlined

Key words: public safety, the police, activity, the competence of the police in France, implementation of experience, the bodies of Internal affairs of Ukraine.